

Dorota Macander

Raport z badania
upowszechniania w szkołach
programu profilaktycznego
pt. *Szkolna Interwencja Profilaktyczna*
w latach 2010-2011

Spis treści:

1. Wprowadzenie	2
2. Cele, przedmiot i metodologia badania	4
3. Opis wyników	6
4. Wnioski	9

1. Wprowadzenie

Program profilaktyczny pt.: „**Szkolna Interwencja Profilaktyczna**” został opracowany przez zespół specjalistów z Pracowni Profilaktyki Młodzieżowej “Pro-M” Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie (IPiN). Adresowany jest do nauczycieli szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, którzy w przyszłości mogą prowadzić działania interwencyjne wobec uczniów sięgających po substancje psychoaktywne.

Jego celem jest zapobieganie używaniu różnych substancji psychoaktywnych przez młodzież oraz problemom z tym związanym. „*Szkolna Interwencja Profilaktyczna*” służy ogólnie przygotowaniu szkół do podejmowania działań interwencyjnych i jest pomocna także w diagnozowaniu stopnia zagrożenia niedostosowaniem społecznym uczniów oraz planowaniu dla nich specjalistycznej pomocy.

Metoda interwencji profilaktycznej może być stosowana w momencie ujawnienia faktu eksperymentowania z substancjami psychoaktywnymi lub podejrzenia ucznia o tego typu zachowania ryzykowne.

Spodziewanym efektem programu jest oddziaływanie dwukierunkowe na:

- Spółeczność szkolną

Zapobieganie problemom związanym z używaniem substancji przez uczniów, poprzez konsekwentne stosowanie procedury interwencji, co umacnia obowiązujące w szkole zasady i normy.

- Ucznia z grupy ryzyka

Zapobieganie dalszemu używaniu substancji psychoaktywnych przez ucznia lub innym zachowaniom ryzykownym, poprzez każdorazowe interwencje podejmowane przez szkołę, nastawione na udzielenie pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Jednym z elementów interwencji jest współpraca z rodzicami ucznia, która polega na wsparciu emocjonalnym rodziców oraz ich edukacji w zakresie wiedzy o substancjach psychoaktywnych.

Program „Szkolna Interwencja Profilaktyczna” jest upowszechniany w środowisku szkolnym ucznia. Interwencję prowadzą przeszkoleni nauczyciele – realizatorzy (wychowawcy, pedagodzy i psychologowie szkolni).

Jest to jedna z nielicznych ofert profesjonalnych programów profilaktycznych z poziomu profilaktyki wskazującej i wprowadzana jest do szkół dwuetapowo:

- I etap: Szkolenie dla rad pedagogicznych (w wymiarze 4 godzin zegarowych) pt.: **„Interwencja wobec uczniów sięgających po substancje psychoaktywne jako element szkolnego programu profilaktyki”** organizowane jest osobno w każdej szkole. Do udziału zachęcani są wszyscy nauczyciele i personel, pracujący w danej placówce.
- II etap: Szkolenie dla nauczycieli - realizatorów (w wymiarze 12 godzin zegarowych) pt.: **„Szkolna interwencja profilaktyczna wobec ucznia eksperymentującego ze środkami psychoaktywnymi”** przeznaczone jest dla tych uczestników szkolenia rad pedagogicznych, którzy w przyszłości chcieliby podejmować działania interwencyjne.

Wskazane jest, aby z każdej szkoły, w której odbyło się spotkanie z radą pedagogiczną, przynajmniej trzy osoby wzięły udział w dalszym szkoleniu.

Prowadzenie tylko jednego modułu szkolenia jest niezgodne z przyjętymi standardami jakości programu.

Od 2003 roku, w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, odbywały się cykliczne szkolenia dla instruktorów programu „Szkolna Interwencja Profilaktyczna”, którzy zdobywali uprawnienia do szkolenia realizatorów. Ośrodek Rozwoju Edukacji (a wcześniej Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej) w Warszawie koordynuje ten program, prowadząc jego stronę internetową oraz organizując szkolenia dla instruktorów, którzy z kolei upowszechniają program w całej Polsce. Dyrektorzy, zainteresowani włączeniem programu do działań profilaktycznych w podległych im szkołach i placówkach oświatowych, mogą skorzystać z informacji zawartych na stronach internetowych ORE.

Prezentacja i promocja programu odbyła się na wielu konferencjach i seminariach profilaktycznych w Polsce, ma on również rekomendacje European Drug Demand Reduction

Action (EDDRA) i znajduje się w międzynarodowej bazie danych na temat programów efektywnych i spełniających kryteria dobrej jakości:

http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=6196&tab=overview

„Szkolna Interwencja Profilaktyczna” została wskazana w 2010 roku, w materiałach MEN pt.: „Profilaktyka używania nowych narkotyków, tzw. „dopalaczy” przez młodzież. Oferta działań profilaktycznych adresowanych do dyrektorów szkół, kadry pedagogicznej, rodziców, uczniów oraz organów prowadzących”, jako program profilaktyczny, dostępny dla szkół wszystkich typów.

2. Cele, przedmiot i metodologia badania

2.1. Cele badania

Cele badania to:

- ☐ Pozyskanie informacji o skali upowszechniania w szkołach programu „Szkolna Interwencja Profilaktyczna” w Polsce w latach 2010-2011.
- ☐ Pozyskanie informacji o aktywności instruktorów w poszczególnych województwach.
- ☐ Weryfikacja **Listy rekomendowanych instruktorów** programu.

2.2. Przedmiot badania

W latach 2003 – 2011 Ośrodek Rozwoju Edukacji (wcześniej Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej) organizował szkolenia dla instruktorów programu „Szkolna Interwencja Profilaktyczna”. Wzięli w nich udział pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych, ośrodków doskonalenia nauczycieli, szkolni specjaliści oraz specjaliści z placówek udzielających pomocy dzieciom sięgającym po środki odurzające i ich rodzicom.

Osoby te, po spełnieniu wszystkich warunków formalnych, otrzymały upoważnienie do szkolenia realizatorów metody interwencji profilaktycznej. Dotychczas uprawnienia instruktora programu uzyskało 76 osób w całym kraju.

Do 2011 roku, na mocy **„Porozumienia w sprawie współpracy w zakresie profilaktyki problemowych zachowań dzieci i młodzieży”** pomiędzy Instytutem Psychiatrii i Neurologii a Centrum Metodycznym Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, monitoringiem programu zajmował się IPiN. W 2012 tego zadania podjął się Wydział Wychowania i Profilaktyki ORE.

W okresie od kwietnia do czerwca 2012 roku została przygotowana i rozesłana do wszystkich instruktorów programu, znajdujących się na ww. **Liście [..]**, ankieta monitorująca. Odpowiedzi respondentów posłużyły do opracowania niniejszego raportu.

2.3. Metodologia

Adresatem badania byli instruktorzy programu „Szkolna Interwencja Profilaktyczna”, którzy wyrazili wcześniej zgodę na umieszczenie ich danych kontaktowych na stronie internetowej administrowanej przez ORE.

Respondenci otrzymali drogą mailową informację o celu badania oraz ankietę monitorującą. Ankieta monitorująca zawierała pytania dotyczące upowszechniania programu oraz jego form, dawała także możliwość zgłaszania różnych uwag i refleksji.

Pytania:

Czy program „Szkolna Interwencja Profilaktyczna” cieszy się zainteresowaniem w środowisku lokalnym (w szkołach)?

Jaki jest powód zainteresowania lub nie – tym programem?

Czy prowadzi Pani/Pan monitoring działań interwencyjnych, podejmowanych przez realizatorów przeszkolonych przez Panią/Pana (w ramach interwencji profilaktycznej)?

Jeśli tak, to jaką formę monitorowania Pani/Pan stosuje?

Badanie dotyczyło także ilości przeprowadzonych szkoleń i liczby osób biorących w nich udział, jak również innych form upowszechniania programu, stosowanych przez instruktorów oraz form wsparcia dla realizatorów interwencji w szkole.

3. Opis wyników

Wyniki opracowano na podstawie odpowiedzi respondentów (47% ogółu instruktorów). Spośród 15 województw, w których są rekomendowani instruktorzy, informacje zwrotne spłynęły z 11 województw:

Kujawsko-pomorskiego

Lubelskiego

Łódzkiego

Mazowieckiego

Podkarpackiego

Podlaskiego

Pomorskiego

Śląskiego

Świętokrzyskiego

Warmińsko-mazurskiego

Wielkopolskiego

Zachodniopomorskiego

W większości województw program cieszy się zainteresowaniem, jego poziom jest natomiast zróżnicowany¹.

¹ Pozyskane częściowe wyniki pozwalają uzyskać jedynie ogólny pogląd na badany temat.

3.1. Analiza odpowiedzi respondentów.

Co pomaga w upowszechnianiu programu „Szkolna Interwencja Profilaktyczna”?

Respondenci przekazali, że bardzo pomocne w upowszechnianiu programu są:

- Bardzo dobre opracowanie merytoryczne programu.
- Szkolenia dla nauczycieli, które wystarczająco przygotowują ich do prowadzenia działań interwencyjnych na terenie szkoły.
- Uniwersalny charakter programu - pozwala na stosowanie go w różnych typach szkół i poziomach edukacyjnych. Program dobrze wpisuje się w systemowe działania szkoły dotyczące zintegrowanych działań profilaktycznych.
- Kontrakty indywidualne dla ucznia² – stosowane w szkole, na co dzień przynoszą pozytywne efekty.
- Aktywność instruktora, między innymi motywowanie nauczycieli do podejmowania interwencji.
- Przeprowadzenie pełnego szkolenia, czyli dwóch etapów – często dopiero II część (warsztatowa) potwierdza wartość metody.

Co utrudnia jego upowszechnianie?

Najczęściej wymieniane utrudnienia to:

- Zainteresowanie programem związane tylko z powodu „aktywności” lub pojawienia się nagłej sytuacji kryzysowej w szkole (np. MEN rekomenduje określone działania – jak w przypadku profilaktyki narkomanii – tzw. „dopalaczy”).
- Szkoły nie zgłaszają potrzeby nowych szkoleń z zakresu profilaktyki uzależnień, ponieważ jak twierdzą dyrektorzy, „wszyscy” pracownicy zostali już przeszkoleni z tej tematyki lub pojawiły się inne potrzeby (dyrektorzy uważają, że są inne priorytety).
- Niechęć nauczycieli do samodzielnego podejmowania działań interwencyjnych w szkole.
- Preferencje nauczycieli – nauczyciele oczekują krótszych formy doskonalenia, gotowych rozwiązań.

² Kontrakt jest formą pracy z uczniem i rodzicami w ramach prowadzonej interwencji.

- Nastawienie szkół – szkoły informują, że „nie mają takiego problemu, a metoda wymaga zaangażowania czasu i obciąża n-li dodatkowymi obowiązkami”.
- Obawy nauczycieli dotyczącej współpracy z rodzicami – nauczyciele obawiają się jej braku, co powoduje ich sceptyczne podejście do efektywności metody, szczególnie rozmowy z rodzicami ucznia.
- Czas trwania szkolenia – dwuetapowość. Standard programu dotyczący szkolenia całego grona pedagogicznego, a następnie wybranych przedstawicieli szkoły – realizatorów jest bardzo trudny do spełnienia.

Monitoring podejmowanych w szkołach interwencji

Instruktorzy informowali, że głównymi formami zbierania informacji od realizujących interwencje nauczycieli są ankiety ewaluacyjne, rozmowy (osobiste kontakty lub telefoniczne) bądź raz w roku spotkania służące wymianie doświadczeń.

Dodatkowe uwagi i spostrzeżenia:

- Spośród przeszkolonych nauczycieli-realizatorów interwencje prowadzą przeważnie psycholodzy lub pedagodzy szkolni. Nauczyciele „przedmiotowi” obawiają się prowadzić interwencję w sytuacji sięgania przez ucznia po substancje psychoaktywne, natomiast wykorzystują zdobyte umiejętności do rozwiązywania innych sytuacji trudnych.

3.2. Analiza danych ilościowych

Szkolenia dla rad pedagogicznych

W latach 2010-2011 ogółem przeszkolono w Polsce:

- ☐ 3273 uczestników rad pedagogicznych (I etap upowszechniania programu)
- ☐ 537 nauczycieli – realizatorów (II etap upowszechniania programu – warsztat)

Inne formy upowszechniania programu Szkolna Interwencja Profilaktyczna

- ☐ Konferencje lub seminaria – 2537 osób
- ☐ Artykuły informujące o metodzie interwencji profilaktycznej w czasopismach oświatowych
- ☐ Informacje promocyjne dla grupy uczestników różnych kursów, organizowanych przez instytucje zatrudniające instruktorów metody.

4. Wnioski

Aktualność programu

Program „*Szkolna Interwencja Profilaktyczna*” pozostaje aktualną i dostępną formą profilaktyki, skierowanej do grupy podwyższonego ryzyka. Większość nauczycieli, którzy podczas szkolenia zdobyli umiejętność wsparcia ucznia i pomocy psychologicznej w sytuacji trudnej, w trakcie rozmowy interwencyjnej, wykorzystują ją w każdej sytuacji wychowawczej.

Liczba instruktorów

1. Analiza aktywności zawodowej oraz liczby uczestniczących w monitoringu respondentów wskazuje, że jedynie część przeszkolonych w latach 2003-2011 instruktorów ma motywację i możliwości upowszechniania programu „*Szkolna Interwencja Profilaktyczna*”. Pojawia się potrzeba aktualizacji listy rekomendowanych przez ORE instruktorów.
2. Wskazane jest przygotowanie nowej kadry instruktorów, z uwagi na odejście niektórych osób na emeryturę lub zmianę miejsc pracy.

Wsparcie instruktorów i realizatorów

1. Bardzo ważną sprawą jest ewaluacja i wsparcie realizatorów metody interwencji w szkołach i placówkach oświatowych. Dobrym rozwiązaniem okazały się grupy wsparcia dla nauczycieli, prowadzone przez szkolącego ich instruktora.
2. Podobnie, dodatkowego wsparcia wymagają instruktorzy programu. Wskazane jest wzmacnianie ich motywacji i umiejętności upowszechniania programu oraz wiedzy na temat profilaktyki zachowań ryzykownych.

RAPORT

